

Бюджетна система

УДК 336.5

Гоголь Владислав Володимирович

*студент, магістр кафедри державних та місцевих фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Гоголь Владислав Владимирович

*студент, магистр кафедры государственных и местных финансов
Львовского национального университета имени Ивана Франка*

Hohol Vladyslav

*Student, Master of the Department of State and Local Finance of the
Ivan Franko National University of Lviv*

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

БЮДЖЕТНАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

BUDGET DECENTRALIZATION AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT

***Анотація.** У статті розглянуті основні переваги та недоліки місцевої децентралізації. Досліджено зарубіжний досвід побудови бюджетної децентралізації. Запропоновано можливі заходи щодо покращення децентралізації України. Децентралізація – це передача повноважень бюджету від державних органів влади органам місцевого самоврядування. Досліджено термін «об'єднанні територіальні громади», в свою чергу це територіальні громади, які в результаті добровільного об'єднання здатні самотійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту.*

Ключові слова: децентралізація, фінансова самостійність, фінансування, фінансове забезпечення, місцеве самоврядування, бюджет, доходи, видатки.

Аннотация. В статье рассмотрены основные преимущества и недостатки местной децентрализации. Исследован зарубежный опыт построения бюджетной децентрализации. Предложены возможные меры по улучшению децентрализации Украины. Децентрализация - это передача полномочий бюджета от государственных органов власти органам местного самоуправления. Исследован термин «объединённые территориальные общины», в свою очередь это территориальные общины, которые в результате добровольного объединения способны самостоятельно или через органы местного самоуправления обеспечить надлежащий уровень предоставления услуг, в частности в сфере образования, культуры, здравоохранения, социальной защиты.

Ключевые слова: децентрализация, финансовая самостоятельность, финансирование, финансовое обеспечение, местное самоуправление, бюджет, доходы, расходы.

Summary. The article considered the main advantages and disadvantages of the local decentralization. Also has been researched the foreign experience of constructing budget decentralization. Proposed the possible measures to improve decentralization of Ukraine. Decentralization is the transfer of budget powers from state authorities to local self-government bodies. Also has been investigated the term of «united territorial communities» wich are a territorial communities that, as a result of a voluntary association that can independently or through appropriate local self-government bodies provide the appropriate level of services, in particular in the field of education, culture, health care, social protection.

Key words: decentralization, financial autonomy, financing, financial support, local government, budget, revenue, expenses.

Постановка наукової проблеми. На сьогоднішній день Україна перебуває в кризі. Щоб подолати кризу вона потребує реформ, тому актуальним питанням постає дослідження бюджетної децентралізації, яка сприяє підвищенню фінансової самостійності регіонів а також їхньому економічному розвитку .

Аналіз досліджень проблеми. Питанню децентралізації присвячені праці багатьох науковців. Серед вітчизняних можна виділити таких, як: Гамазова Ю. В. [6], В. Пальчук, М. Дем'яненко. Васильєва Т. А, Соловьев С. Г. [7], Білик Р. Р. та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз впливу децентралізації на економічний розвиток місцевого самоврядування. Систематизування трудових обов'язків працівника в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років в Україні швидкими темпами йде процес децентралізації, це зумовлено потребою врахування галузевої і територіальної специфіки регіону для покращення його економічного, соціального та культурного розвитку. З цього випливає, що децентралізація – це передача повноважень і бюджету від державних органів влади органам місцевого самоврядування.

Важливу роль у процесі децентралізації відіграла постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Згідно пункту 2 цієї постанови об'єднання територіальних громад сіл (селищ, міст) приводить до того, що, в результаті цього об'єднання вони здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я,

соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Також згідно пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад

Формування спроможних територіальних громад здійснюється з урахуванням:

- здатності органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- історичних, географічних, соціально-економічних, природних, екологічних, етнічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- розвитку інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- фінансового забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- трудової міграції населення;
- доступності послуг у відповідних сферах. [3].

Станом на 2018 рік було об'єднано 742 громади, що включили в себе 3425 міських, селищних і сільських рад, площею 181629.73 квадратних кілометрів з населенням 6416447 чоловік [4].

Аналізуючи процес децентралізації в Україні можна виділити позитивні наслідки до яких вона призвела, а саме створення громадянського суспільства, фактичної участі людей у формуванні та розпорядженні бюджетних коштів, та спрямування їх на будівництво доріг, покращення медичного обслуговування, облагородження міста, модернізацію шкіл та іншого. Після створення об'єднаних територіальних громад з'явилася змога залучати додаткові кошти на вирішення нагальних потреб та поступово

виходити від надмірної опіки з боку держави, крім того набула покращення якості та доступність соціальних послуг.

Але як і у більшості реформ децентралізації також притаманні певні недоліки, а саме: послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування за реалізацією повноважень, які вони передані, негативним наслідком в діяльності органів місцевого самоврядування може стати зростання порушень українського законодавства. Крім того, обрання органів місцевого самоврядування залежить від багатьох чинників і в результаті їх некомпетентність може відбутися зниження якості формування і перерозподілу коштів, що матиме негативний наслідок на добробут міста і населення. Також недоліком є те що, в ході голосування видатки можуть бути здійснені на проекти, які не потребують невідкладного фінансування, і при цьому зовсім не забезпечуючи ті в яких є нагальна потреба.

Також згідно документу УНЦПД можна виділити ще такі ризики децентралізації [5, с.12]:

- розрив між громадами: у процесі втілення реформи виникає ризик соціально-економічної диференціації на заможні і бідніші громади;
- корупція в місцевих органах влади: цей ризик актуалізується і в контексті незавершеної земельної реформи, можливості переміщення закупівель на рівень місцевої влади;
- нечітко визначене коло повноважень: залежно від політичної ситуації також існує ризик прийняття місцевими органами влади рішень, що не співвідносяться з їх компетенцією.
- етнізація децентралізації: використання етнонаціонального чинника для мобілізації електорату, шляхом спекуляції на об'єднанні громад у такому форматі, за якого представники національних меншин втрачають більшість;

- посилення політичних монополій і криміналізація: існує ризик втрати контролю з боку виборців за діяльністю місцевої влади, обраної в об'єднаних громадах, посилення політичних монополій, котрі контролюють ресурси в громадах, що особливо актуально на тлі замороження земельної реформи.

Для покращення реформи децентралізації можна скористатися досвідом розвинутих країн. Світова класика виділяє три основні моделі місцевого самоврядування: англосаксонську, змішана та континентальну.

Англосаксонську групу складають такі країни як: Великобританія, США, Канада, Австралія. Характерні риси групи місцевого самоврядування полягають у наступному [6, с 390]:

- відсутність конституційного статусу місцевих органів влади;
- місцева влада володіють великою політичною самостійністю;
- визначальна роль в управлінні місцевими справами належить не стільки органу місцевого самоврядування в цілому, скільки формованим депутатами цього органу профільним комітетам і комісіям;
- робота органів місцевого самоврядування контролюється не територіальними підрозділами держави, а непрямым шляхом, через судову або податкову систему;
- населення може обирати не лише представницькі органи місцевого самоврядування, а й інших посадових осіб відповідно до місцевими традиціями;
- незважаючи на відсутність патерналізму у взаєминах центральних і місцевих органів влади, недотримання або порушення законодавства місцевими органами та посадовими особами карається за результатами судового розгляду вельми жорстко.

Континентальна притаманна таким країнам як Франція, Бельгія, Нідерланди, Італія, Іспанія.

Для даної моделі характерна підпорядкованість органів місцевого самоврядування різних рівнів. Наприклад, в Італії області, що мають представницькі органи, стежать за тим, щоб правові акти нижчестоящих самоврядних одиниць, що входять в область (комуни, провінції і т.д.), не суперечили чинному законодавству, а також визначають стратегію розвитку даних територіальних одиниць, розподіляють між ними бюджетні кошти [6, с. 391].

Континентальна модель побудована на основі державної теорії самоврядування, сутність якої полягає у тому, що органи місцевого самоврядування є органами державного управління, що їхня компетенція не є особливо самобутньою, природною, а цілком і повністю створюється й регулюється державою. Самоврядування — в цьому випадку — є різновидом державного управління [7, с. 34].

Змішана модель місцевого самоврядування вкоренилася в ФРН, Австрії та Японії. Вона є гібридом англосаксонської і континентальної. При цьому дана модель має і істотну специфіку.

Місцеве самоврядування автономно від державного, проте держава активно підтримує і стимулює самоорганізацію громадян на місцях.

Основи статусу місцевого самоврядування закріплені в конституції країни, але детальна регламентація компетенції місцевих загальний міститься в регіональному законодавстві.

Громадам надано право "вершити" в рамках закону і під свою відповідальність всі справи місцевого співтовариства.

Поширена практика передачі органам місцевого самоврядування окремих державних повноважень, що супроводжується відповідним фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням [6, с. 391].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, в сучасних умовах реформації України, реформа децентралізації дала поштовх до формування дієздатного найбільш

наближеного до громадянина інституту влади - місцевого самоврядування. Також вона досягла збільшення фінансових можливостей місцевих бюджетів та зробила їх фінансово самостійними.

Але, на жаль, на сьогодні переважна більшість територіальних громад України, маючи право вирішувати питання місцевого значення, неспроможна це робити через брак власних коштів, занепад або відсутність інфраструктури (необхідних будівель, споруд, доріг тощо). Також недостатньо кваліфіковані кадри місцевого самоврядування наносять колосальну шкоду в економічному розвитку та благоустрою територіальної громади.

Тому значна частина питань місцевого значення не вирішується, або ж не утримуються на належному рівні. Дуже часто об'єкти комунальної власності (школи, лікарні, музеї, будинки культури, тощо) не отримують належного фінансування і перебувають в занепаді, а інколи і в аварійному стані.

Серед рекомендацій, щодо покращень системи децентралізації можна запровадити заохочення до об'єднання громад шляхом запроваджених стимулів, вирішення проблем недостатньої спроможності окремих ОТГ, зміцнення механізму координації між усіма учасниками процесу впровадження децентралізації, розподіл відповідальності і функції між різними рівнями врядування, що сприятиме розбудові компетентності у наданні публічних послуг. Також потрібно здійснити секторальні реформи і реалізацію пріоритетних проектів регіонального розвитку.

Література

1. Офіційний сайт Уланівської сільської ради [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ulaniv.rada.org.ua/news/08-48-07-04-04-2018/>

2. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 08.04.2015 р. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
4. Державні сайти України присвячений децентралізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/gromada>
5. Документ УНЦПД про децентралізацію в Україні, її досягнення, надії і побоювання [Електронний ресурс]. - с. 12. – Режим доступу до ресурсу: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf
6. Гамазова Ю. В. Государственное и муниципальное управление / Підручник – 2014. – с. 390-391.
7. Соловьев С. Г. Модели организации системы муниципальной власти: проблемы теории и практики / С. Г. Соловьев // Современное право. – 2006. – № 7. – С. 32–35.

References

1. Oficijnij sajt ulanivskoї silskoї radi [elektronnij resurs]. -rezhim dostupu do resursu: <http://ulaniv.rada.org.ua/news/08-48-07-04-04-2018/>
2. Oficijnij sajt kabinetu ministriv ukraїni[elektronnij resurs]. - Rezhim dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>
3. Postanova Kabinetu ministriv Ukraїni № 214 vid 08.04.2015 r. pro zatverdzhennya metodiki formuvannya spromozhnix teritorialnix gromad. [Elektronnij resurs] / Verxovna Rada Ukraїni. – Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>

4. Derzhavni sajti ukraïni prisvyachenij decetralizaciï [elektronnij resurs]. – rezhim dostupu do resursu: <http://decentralization.gov.ua/gromada>
5. Dokument UNCPD pro decentralizaciyu v ukraïni, ïï dosyagnennya, nadiji i poboyuvannya [elektronnij resurs]. s.12 – rezhim dostupu do resursu: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf
6. Gamazova yu. v. gosudarstvennoe i municipalnoe upravleniie // pidruchnik – 2014. – s. 390 – s. 391.
7. Solovev s. g. modeli organizacii sistemy municipalnoj vlasti: problemy teorii i praktiki / s. g. solovev // sovremennoe pravo. – 2006. –№ 7. – s. 32–35.